

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

3 Quodnam sit principium, quo substantiæ creata efficiunt accidentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

condunt quandam maiorem proprietatem verificatur in viventibus, præsertim perfectis.

Scio posse excogitari alios dicendi modos; nam quia in perfectioribus animalibus semen non perit generationem; nisi ut coniunctum feminæ, ideo aliqui putarunt animam ipsius feminæ habere peculiare influxum principalem in substantiali formatione fetus. De aliis vero imperfectis viventibus, præsertim plantis, dicunt aliqui, formam geniti substantialiter non excedere formam ipsius feminis, ut apparet in tritico, & aliis eiusmodi. Sed hæc & similia plures habent difficultates, quas hoc loco persequi non licet, quia pendent multum ex scientia de anima, & ideo omnium probabilior videtur sententia, quam exposuimus, & ipsam experientia docet hæc viventia esse per se minus sufficiens maioribusque auxiliis indigere; non solum ad substantialem formam inducendam, sed etiam ad materiam disponendam, & organizandam, ut in plantis constat. Imo & inter inanimata, simplicia corpora facilius generantur, quam mixta: nullum ergo est inconueniens fieri indigere viventia concursu superiori ad sibi similia generanda, quamuis ipsa non careant aliqua virtute & actione sibi proportionata & connaturali. Atque hoc modo abundè satisfactum esse putamus fundamentis prioris sententiæ: probant enim secundam & quartam assertionem nostram, nihil tamen vrgent contra primam & tertiam, ut in discursu illarum satis declarauimus. Secundam autem sententiam non existimamus esse contrariam doctrinæ à nobis traditæ, nec fundamenta eius aliquid obstare possunt, ut ostensum est.

S E C T I O III.

Quodnam sit principium, quo substantia creata efficiunt accidentia.

Ratio dubitandi est, quia vel substantia efficit accidens, medio accidente, vel se sola, & per se ipsam. Si primum dicatur, sequitur processus in infinitum: nam si vnum accidens sit, mediante alio, pecto de illo alio quo principio fiat, si medio alio accidente, de illo redit eadem quaestio: si verò sistimus in aliquo, quod proxime sit à substantia, id debuisset dici de primo, quia non est maior ratio de vno, quam de alio. Si autem ob hanc rationem dicatur, substantiam efficere accidens per se ipsam, sequitur primum, nullam accidens esse principium efficiendi aliud. Sequitur secundo, potentias & facultates ad operandum in substantiis creatis non esse aliud ab earum formis. Vel certe, si ad euitandam hæc incommoda, dicantur quædam accidentia fieri immediate à substantia per se ipsam: alia verò, mediis accidentibus, oportebit huius distinctionis & discriminis aliquam rationem reddere, & quænam accidentia vno vel alio modo fiant, aperire. Ac rursus exponere oportebit, quando vnum accidens est principium quo efficiendi aliud, an sit principale, vel instrumentale. Hinc enim apparet, accidens ad summum posse agere ut instrumentum substantiæ, quia solum est entis ens, ut loquuntur Philosophi, & à substantia, & propter substantiæ, tanquam propter finem habet totum suum esse. Aliunde tamen videtur debere esse principium principale, cum effectus non excedat perfectionem eius.

Ad hanc rem explicandam, suppono duobus modis posse fieri accidentia. Vno modo per propriam actionem, ut cum sit lumen per illuminationem, aut ubi per proprium motum localem. Secundo per resultantiam naturalem ut relatio resultat ex fundamento posito termino (si est modus à fundamento distinctus) vel sicut resultat figura ex diuisione, aut ex moto, vel termino motus localis, & propriæ passionis rerum censetur etiam hoc modo fieri. Ter-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

tio autem modo posset intelligi fieri accidens concomitanter cum substantia absque resultantiæ ex illa ut quantitas, verbi gratia, cum materia prima quem modum nunc omittimus, quia si verus est, ad alterutrum ex præcedentibus reuocari potest, ut explicauimus, & quia in eo productionis modo, quod fuerit principium efficiendi substantiam, erit principium efficiendi accidens quod cum illa sit.

Prima assertio de naturali dimanatione.

Dico ergo primo; Quando accidens sit per naturalem dimanationem, principium proximum illius secundum talem efficientiæ modum, quicumque ille sit, potest esse substantia; si tale accidens sit immediate connexum cum illa: interdum verò potest resultare, medio accidente, si cum illo habeat propinquorem connexionem. Tota hæc conclusio communiter recepta est, & potest primo inductione declarari; nam intellectus, verbi gratia, proxime manat à substantia animæ, & quantitas à materia vel forma. Vnde respectu harum proprietatum non potest assignari aliquod principium intrinsecum accidentale: est ergo substantiale. At verò figura, verbi gratia, aut ubi resultat, media quantitate: & albedo resultat ex tali mixture primarum qualitatum. Hæc etiam conclusionem probat ratio dubitandi in principio posita, quia si accidens conuenit substantiæ ab intrinseco, non potest semper conuenire, medio accidente, ut intrinseco principio eius, sed aliquod accidens & substantia debent esse necessario immediate connexa: non est tamen necesse, ut omnia intrinseca accidentia sint eiusmodi. Et ratio diuersitatis inter ea est facilis, quia quædam eorum habent immediatorem ordinem ad substantiam, quam alia.

Video respondendi posse, licet aliquod accidens sit intrinsece & immediate connexum cum substantia, non esse tamen necesse ut connectatur per dimanationem effectiuam accidentis à substantia; sed solum propter naturalem aptitudinem, & inseparabilitatem, sicut superius dicebamus probabiliter opinari nos posse de materia & quantitate. Et iuxta hoc non erit necessarium, aliquod accidens dimanare immediate à substantia, sed recipi immediate in substantia ab eodem agente, à quo substantia producit. Nihilominus tamen supponit conclusio posita contrariam sententiam, ut probabilior, nimirum proprietates accidentales, præsertim illas, quæ consequuntur aut debentur rei ratione forme, causari à substantia, non solum materialiter & finaliter, sed etiam effectiue per naturalem resultantiæ, vel immediate, si sit prima proprietas, vel mediate, si sit secunda. Quod tenet Diuus Thomas prima parte quaestionis 77. articulo sexto, ubi loquitur de potentiis animæ; est autem eadem ratio de quacunque forma & proprietatibus consequentibus illam, seu debitis ratione illius. Estque hoc valde verisimile, quia cum forma substantialis sit ut actus primus, accidentalis vero ut secundus, probabile est habere formam substantialem aliquam vim, ut ab ea manent accidentia sibi propria. Item quia hoc modo melius intelligitur naturalis connexio inter formam & proprietates, & ordo per se inter illas. Et hoc valde confirmat sensibile exemplum aquæ reducens se ad pristinam frigiditatem: illa enim reductio fieri non potest, nisi per naturalem resultantiæ à formæ, ut in superioribus ostensum est: ergo eadē ratione idē sentiendū est de quacunque proprietate naturaliter connexa cū formæ, præsertim si aliunde nulla sit repugnantia, aut dependentia ab aliquo extrinseco. Et in illo exemplo aquæ manifeste constat, verā esse conclusionē positā, scilicet aliquod accidens posse immediate resultare effectiue à substantiali principio. Nam illa intensio frigoris nullum habere potest propinquius principium vnde resultat, quam sit forma substantialis aquæ.

Kk 2 Sed

III.
Naturalis
resultantia
quidditas
declatur.

Sed antequam ulterius procedamus, declarare semel oportet, quidnam sit hæc naturalis resultantia, an scilicet sit vera efficientia & causalitas actiua, nec ne. Quia, si est vera efficientia, interueniet ibi propria actio accidentalis; nam causalitas effectiua in actione consistit, ut infra videbimus: atque ita forma substantialis erit principium immediatum & vnicū alicuius actionis accidentalis: & multiplicabūtur actiones in productione formæ & proprietatum eius, eritque per se actio ad hæc omnia, quæ comproducentur, vel concreantur cum aliis, quæ omnia videtur aliena à communi Philosophorum doctrina. Si autem illa non est vera efficientia: ergo neque efficientia dici potest, quia quod non est verum aurum, absolute non est aurum, neque tale dici potest, nisi propter aliquam analogiam & proportionem, quæ in præsentia nulla apparet, imo neque intelligi potest, quid sit hæc resultantia, si non est efficientia. Circa hoc Caietanus prima parte, quæstione 54. articulo 3. indicat, hæc dimanationem esse naturalem sequela absque operatione media; non tamen declarat, quid sit illa naturalis sequela, aut quomodo fiat sine actione vel operatione media. Et quæstione 77. articulo primo ad secundum & tertium, expresse ait hanc resultantiam esse per efficientiam sine actione media, & putat esse sententiam Diui Thomæ ibi ad tertium, ubi tamen non ait dimanationem accidentium à subiecto esse sine actione, sed non esse per aliquam transmutationem, sed per naturalem resultationem.

IV.

Quocirca, si in rigore loquamur, verius existimo hanc resultantiam, non esse sine vera actione, quamquam non semper reputetur actio, per se distincta, neque ut propria mutatio. Hoc, ut existimo, satis probat in communi ratio facta, quia, aut hæc est vera efficientia, vel nulla, non potest enim dari medium: Si ergo est vera efficientia, interuenit actio. Si non est efficientia, neque etiam est resultantia, aut naturalis sequela causalis, sed illatiua tantum, quia, posito vno, ponitur aliud propter naturale debitum. Sicut inter materiam & formam cœli, est naturalis illatio, non tamen dimanatio vnius ab alia. Aliqui videntur inter hæc assignare medium, dicentes, hanc non esse efficientiam, sed quasi efficientiam, quæ in hoc solū consistit, quod causa efficiens substantiam, ratione illius determinatur, ut ei det proprietates illi proportionatas. Sed imprimis hæc re vera nulla efficientia est, sed solum connaturalitas, quæ inter potentiam passivam naturalem, & actum etiam intercedit. Deinde, exemplum de reductione aque cogit, ut maiorem ac verioris efficientiam fateamur. Denique, etiam illo posito, necesse est dicere, quod ad rem spectat, causam efficientem substantiam, concomitantem efficere proprietatem distinctam, non tamen sine actione concomitante, quia repugnat rem distinctam fieri sine distincta actione, quando ex illa re non componitur ipse primarius terminus alterius actionis, quia actio solum est quidam modus ipsius termini formalis ac per se, ut infra dicam, quam rationem statim amplius declarabo.

V.

Duplex dimanationis
naturalis
modus.

Præterea argumentor in hunc modum; nam hæc naturalis resultantia interdum per se sola fit, & separatim à productione illius rei à qua resultat: interdum vero ita est coniuncta cum illa, ut nunquam sit posterior, sed omnino simul cum illa, ut, verbi gratia, quando aqua se reducit ad pristinam frigiditatem, illa est naturalis dimanatio, ut Caietanus facit dicta quæstione 54. articulo 3. in fine, ubi etiam idem ait de motu grauis geniti in superiori loco, qui ablato impedimēto, naturaliter resultat ex grauitate. Quotiescunque autem resultantia fit hoc modo, euidentissimum est non fieri sine efficientia & vera ratione ac mutatione, ut in dictis exemplis manifestè patet: & ratio est, quia ibi incipit esse aliquid in subiecto, quod antea non erat. Et per se incipit absque noua

productione alterius rei: ergo incipit per aliquam efficientem causam, & per propriam actionem ac mutationem: unde illa est propria frigidificatio, & motus localis. Atque eadem ratio est, quotiescunque aliquod accidens de nouo aduenit alicui subiecto præexistenti per se solum, seu absque alio priori accidente; nam, si plura simul inter se cōnexa adueniant, illud, quod est primum & radix aliorum censetur per se aduenire, reliqua concomitantem. Dices: Ergo quando relatio aduenit fundamento ex positione termini, interuenit ibi noua actio per se, quia solum illud accidens relatum tunc de nouo aduenit tali subiecto. Respondent aliqui, concedendo sequelam: aliinant: quia satis est, quod resultat ex positione termini. Alii existimant nullam interuenire actionem, quia huiusmodi relatio non est res, aut modus ex natura rei distinctus à fundamento, de quo loco loco videbimus.

Ex hac verò resultantia, quæ tempore separatur à productione, ferendum est iudicium de quacunque alia etiam si in eodem instante, coniuncta, nam si multas in duratione non tollit distinctionem. Eo vel maxime, quod licet hæc naturaliter sint simul, possent supernaturaliter separari, quod est sufficiens argumentum distinctionis. Assumptum declaratur, nam dum creat Deus substantiam animæ, posset suspendere emanationem potentiarum ab illa, & post aliquod tempus permittere illam, seu dare concursu ad talem emanationem, & tunc illa posterior dimanatio esset propria efficientia ac vera actio, eadem ratione qua dictum est de frigidificatione aquæ reducens se ad naturalem statum: ergo etiam quando simul tempore fit, est propria & distincta actio. Præterea supra tacta est ratio a priori, quia huiusmodi accidentales formæ, seu proprietates, sunt res distinctæ à substantia: ergo licet hanc cum ipsa substantia, vel ab ipsa resultent, necesse est, ut hanc per actionem distinctam, licet concomitantem vel consequentem aliam. Patet consequentia, quia illa duo, scilicet, substantia & proprietates, non sunt aquæ primò tantum duæ partes vnius compositi termini, sed absolute fit prius natura substantia, & deinde resultat vel additur ei accidens proprium. Ut cum creatur anima, actio creaturæ per se terminatur ad solam substantiam: illa enim tantum ex nihilo fit, & per se terminat illam actionem: ergo ut ei addatur aliqua res distincta, necessaria est alia efficientia, & consequenter noua actio, licet ex naturali connexionem necessario comitetur aliam. Adde, principium proximum talis efficientiæ iuxta nostram sententiam, etiam esse distinctum: nam est ipsamet intrinseca substantia, quæ est terminus prioris actionis. Item principium materiale sæpe est diuersum, ut in dicto exēplo creationis animæ, nullum est materiale principium, ipsa vero substantia animæ est materiale principium suarum potentiarum. Terminus etiam proprius est in re distinctus, ut supponimus: ergo interuenit ibi actio in re distincta, quamuis Physicè, & in communi modo loquendi tanquam vna cōputentur, quia habent intrinsecam connexionem & dimanationem.

In quo est notanda differentia inter duos modos resultantie naturalis, quos supra distinximus. Quando enim dimanatio talis est, ut nunquam possit per se & separatim fieri, sed solum ut connexa priori actioni & termino eius, tunc illa non censetur propria & per se actio, & multo minus mutatio, sed quasi complementum accidentale prioris actionis. Et ideo ad huiusmodi accidentia vel proprietates dicitur non esse per se actio, aut motus. At vero quando talis resultantia per se & separatim fit, ut in reductione aquæ, tunc censetur per se actio & propria mutatio tendens per se ad tale accidentale terminum. Quæ differentia non est tam in re, quam in denominatione sumpta ex separatione, vel ex concomitantia actionum.

Card.

Corollaria superioris doctrinae.

A Tque ex rationibus factis colligitur primò: tunc solum hanc resultantiam esse cum vera efficiencia & actione, quando id, quod resultat est à parte rei distinctum ab eo, à quo resultat. Nam, si solum sit ratione distinctum, licet Metaphysice vnum dicatur consequi ex alio, non potest ibi vera efficiencia intervenire, nec dimanatio Physica, sed solum metaphysica consecutio. Vt si dicamus, ex eo quod forma est formale principium efficiendi, resultare quod sit etiam principale principium agendi, & idem est de omnibus similibus attributis, quæ iuxta nostrum concipiendi modum, attribuntur rei ut proprietates eius, licet ab hac non distinguatur actualiter in re ipsa. In his enim omnibus non potest intervenire efficiencia realis, quia hæc non est in conceptibus, sed in re ipsa. Vnde necessario requirit distinctionem inter principium & terminum.

IX. Secundo inferitur ex iisdem principiis, hanc resultantiam naturalem à principio substantiali solum intervenire inter ea accidentia, quæ ita sunt connaturalia, ut simpliciter supponant ipsam substantiam, cuius sunt proprietates. Quod ideo aduerto, quia iuxta probabilem opinionem, æfferentem dispositiones tempore præcedentes ad formam in instanti generationis intrinsecè terminari in tali gradu, quem talis forma requirit, & eadem numero manere: iuxta illam (inquam) opinionem, hæc accidentia in instanti generationis non manant à forma, etiam si sint proprietates maxime connaturales illi, ut est calor respectu formæ ignis, vel frigus aquæ, non quia talis forma non esset sufficiens ad illam effectiorem per modum resultantiæ, sed quia supponitur qualitas iam per se producta ab agente per totam mutationem tempore præcedentem, & terminatam in instanti generationis, prius natura, quam introducatur forma.

X. Sed quæres, esto non interveniat hæc resultantia in instanti generationis, an immediate post intercedat per modum conseruationis. Respondeo hanc questionem non esse peculiarem de his qualitatibus quæ ordine naturæ, antecedunt, sed de omnibus proprietatibus, quæ à principio resultant ex formis quæritur similiter posse, an illa resultantia sit tantum per modum productionis in primo instanti vel tempore, quo res producit vel conseruetur, an verò perseveret per modum conseruationis toto tempore, quo durat ipsa proprietas, ita ut sicut in illi in actione non tantum perseverat lumen, sed etiam actio illuminandi, ita in anima habente intellectum, non tantum perseveret intellectus, sed etiam emanatio intellectus ab anima, & similiter in igne vel aqua non solum perseveret calor aut frigus, sed etiam actualis emanatio à sua forma. In qua dubitatione nihil video posse certa ratione definiri, sed utrumque posse coniecturis fieri probabile: nam postquam illa proprietas semel effecta est per naturalem dimanationem, non est cur indigeat continua conseruatione, cum iam habeat esse perfectum, & sit in suo subiecto connaturali. Aliunde vero apparet probabile illam actuali emanationem non cessare, quia principium eius est præsentissimum & coniunctissimum, & semper habet eandem vim ad continuandam illam. Item, necesse est, ut illa proprietas actu conseruetur à Deo: ergo, cum sit ibi principium intrinsecum & proximum, quo mediante possit conseruari, magis naturale est, ut illo mediante conseruetur. Item, hoc modo melius explicatur maior resistentia, quæ cæteris paribus, esse potest in expellenda proprietate à proprio subiecto, quam ab alieno. Vnde hæc pars videtur verisimilior, qua supposita, consequenter dicendum est, licet in primo instanti generationis aquæ, verbi gratia, frigiditas non manet à forma e-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

ius, quia iam inuenit aqua frigiditatem productam à generante: deinde verò, cessante iam actione generantis, conseruari ab intrinseca forma per naturalem dimanationem eodem modo, ac si à primo instanti ab illa manasset.

Tertio inferitur ex dictis, hanc emanationem seu resultantiam naturalem esse aliquid in re distinctum & à forma resultante, & ab illa, à qua resultat, & ab actuali etiam informatione, nam hæc omnia intervenire possunt absque naturali resultantia: ergo est aliquid distinctum ab illis. Antecedens patet, nam frigus est in aere actu informans illum, eique accidentaliter coniunctum formæ eius, & tamen non manat ab eius forma: calor verò est etiam coniunctus & informat, & præterea dimanat à forma: ergo aliquid addit dimanatio. Dices, licet hoc ita videatur, comparando accidens proprium ad extrinsecum, tamen in ipso accidente proprio non videtur resultantia hæc aut dimanatio esse aliquid distinctum ab ipso ut actu informante. Sed contra hoc est primò, quia aliud est informare, aliud dimanare: illud pertinet ad rationem causæ: hoc ad rationem effectus. Secundo in exemplo supra posito de dispositione vltima, quæ in primo instanti non manat à forma, inuenitur accidens proprium actu informans, & coniunctum propriæ formæ, & ab illa non resultans, quæ tamen in tempore subsequente resultat seu conseruetur: ergo hæc resultantia est aliquid distinctum ab accidente proprio, actu informante. Tertio declaratur in hunc modum, nam hæc resultantia, cum sit quoddam efficiencia genus, non fit sine concursu primæ causæ: potest ergo Deus suspendere hunc concursum, & impedire ne intellectus, verbi gratia, manet ab anima, & deinde per solam suam efficaciam ponere intellectum in anima, quia nihil repugnat, quod se sola faciat, quod mediante anima fieri potest præcisè considerata ratione efficiendi: ibi ergo manet substantia animæ & entitas, atque actualis inherens intellectus absque actuali dimanatione intellectus ab anima, sed à solo Deo: ergo signum est illam dimanationem esse aliquid distinctum, quicquid enim est in re separabile, distinctum etiam esse necesse est. Atque hinc confirmatur, quod supra diximus, nempe hanc naturalem resultantiam non esse sine aliqua actione: nam id, quod addit resultantia supra entitatem formæ accidentalis inherens, solum est quidam modus dependentiæ intrinsecæ proprietatis à sua forma, ut à principio activo, dependentia autem à principio agente, & actio idem sunt, ut infra videbimus.

Sed obiiciunt: Ergo omnis actio, quæ naturaliter & sine libertate fit, est naturalis quædam resultantia, quia sicut posita aquæ forma, resultat per veram actionem & dependentiam talis proprietas, & ab una proprietate interdum etiam resultat alia, ut docet Divus Thomas prima parte, questione septuagesimaseptima, articulo septimo, ita, posito Sole, verbi gratia, resultat naturaliter lumen in aere, media illuminatione. Respondeo quoad hoc esse aliquam similitudinem: differentiam tamen esse, quia resultantia naturalis est omnino intrinseca, & quodammodo pertinet ad consummationem rei productionem, quia solum tendit ad constituendam rem in connaturali statu per se sibi debito ex vi generationis: actio verò proprie dicta, & quæ à naturali resultantia distingui solet, est magis extrinseca, & supponit, per se loquendo, rem iam constitutam in suo perfecto, & naturali statu. Vnde etiam communiter dici solet naturalem resultantiam tribui generanti, & non esse à forma vel proprietate intrinseca, nisi quatenus vicem obtinet generantis, & est quasi instrumentum eius. Vnde est illud axioma: *Qui dat formam, dat consequentia ad formam*, quia ad generantem spectat constituere genitum cum debitis proprietatibus: in reliquis vero actionibus propriis iam operatur res pro-

XI.

Vnde est
d. principio
naturæ
resultantia.

XII.

Occurritur
obiecti.

pria virtute, & illi ut principali agenti in suo genere tribuitur actio. Et hinc oritur alia differentia quam statim attingemus: satis enim de naturali resultantia dictum esse existimamus.

Secunda assertio de propria efficientia accidentali.

XIII.

Dico secundo: Quando accidens sit per propriam actionem à naturali resultantia distinctam, principium proximum efficiendi illud, semper est aliquod accidens. Hæc assertio tangit quæstionem communem de distinctione potentie actiue à substantia in rebus creatis, quæ solet tractari tam de substantia angeli & potentie eius, quam de anima, & eius potentibus, de aliis etiam formis & earum virtutibus actiuis. Et conclusio posita est consentanea doctrinæ Diui Thomæ, ubique constituentis distinctionem in omnibus creaturis inter proximam facultatem agendi & substantialem formam, ut videre licet in 1. parte quæstione 54. articulo 3. & quæstione 77. articulo 1. quibus locis Caietanus eam defendit, & Capreolus in 1. dist. 3. qu. 4. Soto in Logica cap. de propr. quæst. 2. Agidius quodlib. 3. quæst. 10. Heruæus quodlib. 1. quæst. 9. & probatur primò inductione facta in omnibus effectibus quos experimur. Nam in primis videmus elementa nullam efficientiam accidentalem exercere, nisi mediis qualitatibus primis, quas esse vere ac propria accidentia manifestum est. Deinde ipsum etiam localem motum naturalem non habent nisi mediis qualitatibus: quamquam enim ille motus ad naturalem resultantiam pertineat, potest tamen inde argumentum à fortiori desumi. Præterea cælum, quantum nos experiri possumus, agit per qualitates à sua substantia distinctas, nempe per lucem seu lumen, & inde sumimus argumentum alias influentias occultiores proximè fieri per qualitates accidentales; nam si illa, quæ videtur omnium maxima & perfectissima ita sit, multo magis alia. Rursus mixta inanimata, ut metalla, gemæ, & alia huiusmodi, si quas actiones habent, videntur manifeste illas exercere per virtutes accidentales, cuius signum inter alia est, quod illæ virtutes possunt intendi, remitti, ac deliri, in quo pendent à temperamento primarum qualitatum. Quod argumentum fieri etiam potest in herbis & plantis, quæ virtutes habeant ad varias admirabiles actiones attrahendi aut expellendi, & quædam habent virtutem calorem, alia frigus, &c. quæ virtutes in eis temporis discursu, vel mutatione sui temperamenti remittuntur, cum tamē substantia maneat eadē: signum est ergo, has virtutes esse accidentia. Mysterium etiam Eucharistiæ hoc nobis confirmat; nā videmus, seclusa substantia, conservatam esse totā vim agendi, quæ erat in accidentibus.

XIV.

*In actio-
nis corpo-
rum proba-
tur conclusio.*

Hinc ulterius ascendendo ad actiones animæ in quolibet gradu eius, quantum ex sensu cōicere possumus, principia accidentaliū operationū accidentia etiā sunt ut patet de calore vitali seu nutrimentali, & de virtute attrahendi aut expellendi excrementum & similia; nam in primis ipsa diuersitas actionum videtur esse sufficiens argumentum distinctionis inter virtutes. Et præterea hic etiam habet locum argumentum factum quod hæc virtutes intenduntur, & remittuntur. Deinde in operationibus sensuum videtur hoc manifestum; nam præter diuersitatem operationum ipsa diuersitas organorum, indicat satis virtutes proximas illarum actionum esse per se distinctas, atque adeo esse accidentales. Et in homine certè necessario debent esse ab anima distinctæ: alioqui essent spirituales entitates, quod verisimile non est, ut suo loco latius est probandum. Jam verò de ipsis spiritualibus actionibus & principis earum, non possumus nos tam claram experientiam habere, tamen quia de illis non possumus, nisi ex his, quæ experimur obseruata proportionali ratione, philoso-

phari, merito colligimus, de illis idem esse ferendum iudicium.

Ex hac igitur inductione satis probabiliter colligit Diuus Thomas in omni supposito creato proximam virtutem agendi & operandi esse distinctam à substantia eius, & consequenter esse accidentis. Addendum verò est, omnem efficientiam substantiæ præter generationem substantialem, esse efficientiam alicuius accidentis, quia substantia non potest efficere substantiam, nisi per generationem, & ideo quidquid præter generationem substantialem efficit totum illud est accidens: ergo principium proximum efficiendi accidentis, semper est aliud accidens. Vnde confirmatur; nam principium proximum efficiendi ipsam generationem substantialem est accidens, idque dupliciter. Primò parando viam ad generationem substantialem, præuia aliqua accidentali actione. Secundo cooperando instrumentaliter ipsi substantiæ in educatione formæ substantialis, ut superiori sectione vidimus. Ergo multo magis erit principium proximum efficiendi omnem accidentalem actionem, siue principale, siue instrumentale, quod statim videbimus. Patet consequentia, quia magis improporionata est substantia ad accidentalem actionem, quam ad substantialem generationem: & conuerso magis proportionatum principium est accidens ad accidentalem actionem, quam ad substantialem generationem.

Ratio autem à priori difficile redditur, quamquā Diuus Thomas plures probabiles asserat citationis locis, quas Scotus & alii multis argumentis impugnat, quibus Caietanus verò post Capreolum fusè & copiosè respondit, sed id & operosum & inutile esse existimo, quia re vera illæ non sunt demonstrationes, neque est, cur à prudenti Philosopho in re tam abstracta expectantur. Nisi enim probetur, excedere perfectionem substantiæ creatæ esse proximum & vnicū principium accidentalis actionis, non potest à nobis reddi ratio à priori, cur hæc creaturæ, quæ nunc sunt & operantur, semper indigeant accidentali principio ad huiusmodi operationes, quia nos non cognoscimus proprias rationes harum creaturarum, ut ex eis peculiaries causas huius indigentie seu necessitatis sumamus: ergo si à priori procedamus, necessario sistendum est in communi ratione creaturæ, vtiq; ut sapienter Diuus Thomas obseruauit. At si generali ratione creatæ substantiæ fundamentum sumitur, consequenter dicere necesse est, esse impossibile creare Deum substantiam, quæ per se ipsam solam immediatè operetur. Quod tamen difficile fateri aut probari potest, quia ille modus operandi videtur exigere infinitam perfectionem in genere entis aut substantiæ: omnis autem perfectio, quæ hanc illimitationem non requirit, videtur communicabilis creaturæ: si autem communicabilis est, vnde constat, non esse communicatam? aut quomodo ex generali ratione creaturæ ostendi potest dicta necessitas?

Nihilominus dicendum est, licet hoc demonstrari non possit, ex inductione facta probabiliter satis colligi, substantiam creatam ex limitatione sua habere, ut per se se non possit esse principium totale ac proximum accidentalis actionis seu formæ. Cuius ratio esse videtur improporatio & distantia, quæ est inter tale principium & talem actionem, ne possint coniungi, nisi per aliquod proportionatum medium, qualis est facultas seu potentia accidentalis. Et ideo sola substantia infinita, quæ omnem proportionem excedit, omnemque vincere potest improporionem, sufficiens est per se ipsam ad omnem huiusmodi effectum vel actionem. Possuntque hoc ita confirmare, quia omnis operatio substantiæ, præter substantialem generationem, aut tendit ad substantialem generationem efficiendam, aut non. Actio quæ est prioris generis, merito re-

quirit

quirit principium proximum accidentale, quia est accidentaliter dispositio ad substantiam. Nam, si substantia, quæ generatur, talis est, ut sine dispositionibus accidentalibus præuiis fieri non possit, quid mirum, quod substantia, quæ illam generat accidentales etiam dispositiones requirat, quæ simul sint virtutes agendi & disponendi ad similes substantiæ generationem? Dices, hæc rationem recte procedere de agente vniuoco, & eiusdem rationis: non vero de æquiuoco, in quo potest esse virtus altioris rationis. Respondetur, si agens æquiuocum sit finitum, ut de illo nunc agimus, proportionaliter iudicandum esse de illo, ac de vniuoco agente, nam si eminenter continet formam substantialem rei generandæ per formam substantialem suam: dispositiones etiam accidentales ad illam formam continebit eminenter per nobiliorem dispositionem seu proprietatem accidentalem suam: nam cum forma substantialis sit in suo genere limitata & finita, non potest per se solum eminenter continere perfectiones diuersorum generum; neque esse per se apta ad vtramque actionem. Quod etiam satis declarat modus agendi omnium corporum tam inferiorum, quam celestium, ut inductione supra facta expolitum est. Sicut enim nulla est forma substantialis, cuiuscunque ordinis, aut perfectionis sit, quæ non habeat in sua materia dispositiones, seu proprietates sibi proportionatas, ita nulla est forma, quæ ad disponendam aliam materiam ad aliquam formam substantialem, siue æqualem, siue inferiorem, non vtatur propriis dispositionibus vel proprietatibus accidentalibus, ut propriis agendi principis.

XVIII. Operationes autem, quæ non ordinantur ad substantialem generationem, quantum ex rerum experientia coniectare possumus, solum sunt aut operationes vitæ sensitivæ, & intellectivæ, aut variæ ac diuersi motus locales. Omitto illuminationem, & intentionales actiones specierum sensibilium: nam de his satis constat ab accidentibus sensibilibus fieri. Neque etiam numero operationes vitæ vegetatiuæ, quia omnes per se tendunt ad aliquam aggenerationem substantialem. De qua eadem est ratio, quæ de prima generatione: nam etiam sit, præuia alteratione & dispositione accidentali, interuenientibus etiam aliquibus localibus motibus, attractionis, scilicet, & expulsionis. Aliæ vero actiones & operationes transeuntes, etiam si fiant per eminentes virtutes, semper sunt aut alteratione per se primò terminata ad aliquam ex primis qualitatibus, de quibus iam ostensum est principia proxima earum esse aliqua accidentia, aut solum consistunt in motu locali attrahendi, aut impellendi, &c. Quod igitur ad operationes cognoscendi & amandi in gradu sensitivo requirantur facultates accidentales, ratio in primis sumi potest ex ipsa varietate operationum, & ex varia dispositione, quam in suis organis requirunt. Item ex eo, quod tales actiones immanentes sunt in ipsis principis proximis, à quibus eliciuntur. Vnde si illæ potentie nihil aliud essent, quam ipsæmet formæ substantiales, omnes illæ operationes manerent in solis substantiis formis. Ex quo vltcrius fieret, quod tales operationes in homine essent spirituales, sicut est ipsa forma. Imò etiam fieret, ut semper, & in omnibus deberent esse spirituales: nam omnis forma habens operationem propriam & independentem à materia ut à subiecto, debet esse per se subsistens, & independentes etiam in suo esse à materia, ut à subiecto: nam independentia in operatione indicat, qualis sit independentia in esse. Et hoc est potissimum principii, vnde colligimus humanæ animæ substantiam & immaterialitatem, scilicet, quia operatio eius intellectualis non dependet à corpore, ut à subiecto, quamuis pendeat ut à ministrante specie. Si ergo operatio sensitiva eodem modo esset

independens à materia, omnis etiam anima sensitiva esset independens, & ita vtræque esset immaterialis & spiritualis. Igitur ex modo talis operationis materialis optimè colligitur, formam substantialem non esse per se aptam ad exercendam talem operationem absque facultate media quæ etiam debet esse materialis, & adueniens materiæ, ut iam informatæ tali substantiali forma.

In operatione autem intellectuali non procedit hæc ratio sumpta ex materialitate actionis: procedit autem alia de diuersitate operationum, & in anima rationali est alia peculiaris ratio, quia per suam entitatem substantialem informat corpus, non autem informat per intellectum aut voluntatem, quia hæc potentie ideo non sunt organice, quia materiam non informant. Quæ ratio non comprehendit angelos, & ideo in eis est hæc res magis dubia, ut Durand. voluit, & in frâ suo loco videbimus. Nihilominus tamē generalis illa ratio, etiam in eis est satis efficax, quæ sumitur ex diuersitate operationum: nam vbi cuiusque operatio intellectualis accidentalis est, est magna diuersitas in operationibus illius gradus, præsertim in operibus intellectus & affectus: ergo cum substantia creata sit de se indifferens ad huiusmodi operationes eliciendas & recipiendas, verisimilius est ad illas determinari, & quali accommodari per proprias facultates & potentias. Item, omnis substantia intellectualis, hoc ipso, quod creata est, necessario habet operationem intellectualem accidentalem, ut de homine constat, & de angelis in frâ suo loco ostendemus. Indiget etiam aliis principis accidentalibus, ut speciebus intentionalibus & habitibus: quid ergo mirum, quod in digeat virtute accidentali proportionata operationi? Eo vel maxime, quod omnis natura intellectualis debet in se habere virtutem per se primò ordinatam ad operationem intelligendi vel amandi, quia cum instituitur propter hanc operationem, non debet institui absque virtute per se primò ordinata ad illam. Virtus autem per se primò ordinata ad operationem accidentalem cum ab illa sumat speciem, accidentalis etiam est. Et huc tendere videtur ratio D. Tho. quod essentia substantiæ creatæ ut sic tantum ordinatur ad suum esse: virtus vero ordinatur ad operationem accidentalem, & ideo distinguuntur ad eum modum, quo distingui solent potentie per varios actus. Quamuis enim hæc ratio videatur supponere essentiam creatam distinguere ab esse, & comparari ad illud, tanquam potentiam receptiuam, vel actiuam ad actum, tamen abstrahendo ab hac quaestione, potest dicto modo accommodari ratio.

Atque hinc tandem facile suaderi potest, virtutes quæ sunt in rebus creatis ad varios locales motus efficiendos, esse accidentales. Primò quidem, quia, si compositæ præcipue operationes, & magis intime, ac vitales requirunt huiusmodi facultates: ergo multò magis motus locales. Secundò, quia in rebus naturalibus experimur motum localem, etiam maxime naturalem, fieri media facultate accidentali, ut grauitate, aut leuitate: ergo multò magis, cum magnes trahit ad se ferrum, aut rhabbarum pellit bilem, id faciunt facultatibus accidentalibus: idem ergo erit in omnibus similibus. Tertiò, quia motus localis, quamuis in hoc sit perfectior cæteris, quod minus transmutat substantiam aut subiectum, tamen in hoc maxime à substantia distare videtur, quod neque ad illam per se ordinatur, neque cum illa ferè habet conuenientiam, aut similitudinem, & ideo mirum non est, quod forma substantialis per se ipsam non sit apta ad huc motum efficiendum absque facultate accidentali: Constat igitur in vniuersum agentia creata efficere accidentia per principia proxima accidentalia.

Non desuere Philosophi & Theologi, qui saltem ex parte huic conclusioni contradixerint, vel tractandum de potentiis animæ, vel de potentiis angelorum, ut patet ex Gregorio in secundum, distinctio-

XIX.
in operatio
nisiu entit
leuissimè
bisa.

XX.
Virtutes lo
composita
à substantia
realiter dis
simile.

XXI.
Qui autem
res prædictas
illuminatione
asseruo.
rins, & eo
rum fundam
menta.

ne decima sexta, quaestione tertia: Scotus quaestione vnica, & in quartum, distinctione quadragesima quinta, quaestione tertia. Durando in primum, distinctione secunda, quaestione secunda, & in secundum distinctione tertia, quaestione quinta, Marfilio in primum, quaestione septima, articulo septimo, & in secundum, quaestio. decima septima, articulo secundo, & aliis Philosophis in secundum de Anima, cum quibus ibi agendum est, & de angelis infra non nihil dicemus. Solum nunc aduerto, esse differentiam inter Scotum, ac Gregorium, & sequaces, quod Gregorius nullam omnino ponit distinctionem in re inter formas & facultates earum. Vnde fit, vt cõcedat animam per idem principium proximum intelligere, Velle, videre, audire, &c. quod satis absurdum est. Scotus autem ad hoc vitandum ponit distinctionem formalem inter potentias & formas. Sed si per distinctionem formalem intelligat Scotus distinctionem, quæ in re non fit actu, sed ad summum virute, & fundamentaliter, ac mente perficiatur, solum in modo loquendi differt à Gregorio & aliis: si vero intelligat veram distinctionem actualem, quæ in re fit, saltem modalem, primum non contradicit conclusioni positæ, quia modus ille accidens quoddam erit, quod satis est ad veritatem dictæ assertionis. Deinde immerito negat propriissimam distinctionem realem, nam, vt statim dicam, proxima difficultas operandi non est modus aliquis, sed aliqua propria entitas ac vera forma, & ideo si in re distinguitur à forma substantiali, non distinguitur vt modus, sed vt res, atq; adeo proprie realiter. Præsertim, quia si aliqua rationes sunt, quæ probent distinctionem in re, non minus probant distinctionem realem, quam modalem, & contrario, si rationes, quæ ab ipso & aliis sunt contra sententiam D. Thomæ essent alienius momenti, quæ procederent contra distinctionem modalem.

xxi.

Non tamen cenſeo expedire nunc illa argumenta figillatim proponere, tum quia mihi non videntur difficilia, tum etiam, quia à Caiet. & aliis ſufficienter ſoluuntur, tum deniq; quia omnia fere eo tendunt, vt probent, ſine neceſſitate non debere res multiplicari: hic autem non interuenire ſufficientem neceſſitatem probant, vel ſoluendo rationes D. Thomæ, vel quia ſubſtantia, eum ſit nobilior, ſufficere poterit ad id, propter quod efficiendum accidens adiungitur. Et peculiariter virgere poteſt contra nos ratio ſumpta ex priori aſſertione: nam ſi potentia fluunt ex eſſentia per veram efficientiam: ergo continet eminenter ipſas potentias: ergo ſufficiens erit per ſe iſſam efficere quicquid per potetias poteſt. Reſpondetur tamen ſufficientem neceſſitatem eſſe, vt ſubſtantia creata habeat principia accommodata accidentalibus actionibus, quæ neceſſitas ſufficienter probatur inductionibus & rationibus ſuprà factis, neq; enim de omnibus rebus demonſtratio fieri poteſt. Nec refert, quod ſubſtantia ſit perfectior, tum quia non ſemper quod perfectius eſt, poteſt efficere quicquid poteſt res minus perfecta, tum, etiam quia inde ad ſummum habetur, ſubſtantiam eſſe principale, ſeu radicale principium, nõ vero etiã proximum: plus autem eſt eſſe vtroq; modo principium, quam altero tantum. Quo ſenſu dicere etiam poſſumus, quid perfectius eſſe ſubſtantiam cum ſua potentia, quam ſolam. Denique etiam manus eſt perfectior, quam calamus, & tamen non poteſt ſcribere ſine calamo. Ad vltimam obiectionem primum occurrere poſſumus ſenſibili exemplo: nam aqua per ſuam formam eſt ſufficiens vt ab illa reſulter frigiditas, & tamen ſine frigidity non eſt ſufficiens ad frigeſaciendum alios. Neganda eſt ergo conſequentia, & ratio reddi poteſt primò, quia virtus formæ, aut principii poteſt eſſe limitata, tum ad perfectionem proprii ſuppoſiti, tum ad talẽ modum actionis ſeu dimanationis, ſicut grauitas per ſe mouet ipſum graue, in quo

exiſtit, non aliud. Secundò, quia interdum formalis potetia ſeu facultas eſt ita accommodata actioni, vt non quilibet virtualis ſufficiat, vt intellectus agens, aut ſolus, aut cum phantaſmate virtualiter continet ſpeciem intelligibilem, & tamen non poſſunt per ſe concurrere ad intellectionem, ſed per ſpeciem quam efficiunt. Tertio & maximè, quia non cenſeo eſſentiam continere eminenter paſſiones, ſed tantum instrumentaliter: nam ideo, vt dixi, ille effectus tribuitur generanti: fieri autem poteſt, vt aliquid ſit aptum inſtrumentum ad efficiendum aliud, ſeu aliam facultatem, & non ad efficiendum immediatè actionem illius facultatis, vt in inſtrumentis aeris manifeſtè conſpicitur.

SECTIO IV.

Quæ accidentia poſſunt eſſe principia agendi.

Circa doctrinam ſuperioribus ſectionibus traditam, nonnulla breuiter dicenda explicanda ſuperſunt. Primum eſt, quod in titulo huius ſectionis propoſitum eſt, quod poteſt vniuerſè intelligi, tam de actiuitate accidentium in ſubſtantiam, quam in alia accidentia, tamen quia accidens non efficit ſubſtantiam, niſi præſentia actione alicuius accidentis, vt dictum eſt, ideo tota quaſtio reuocari poteſt ad propriam efficientiam, quam accidentia habent in alia accidentia. Et hinc naſcitur ratio dubitandi, quia accidens dicitur eſſe proximum principium producendi accidens, vt ſit illi proportionatum: ergo tale oportebit eſſe accidens, quod eſt principium actionis, qualis eſt terminus actionis: erit ergo quantitas principium proximum efficiendi quantitatem, & vnum vbi, alterius vbi, &c. In contrarium autem eſt, quia ex comuni Philoſophorum ſententia ſola qualitas, eſt principium proximum actionis, & nõ omnes qualitates, ſed aliquæ, cuius etiam ratio inueſtiganda eſt.

In hoc præmittenda eſt diſtinctio ſuprà poſita de actiuitate per naturalem reſultantiam, vel per propriam actionem, & ſupponendum, ſermonem eſſe tantum de hac poſteriori, quod pro tota diſputatione ſemel dictum ſit, quia illa reſultantia per modum vnius cum rei productione computatur, quod ſiquid ſingulare interdum circa illam notari poterit, non omitemus. In præſenti ergo, ſicut ſuprà diximus à ſubſtantia poſſe reſultare accidens, ita à quolibet accidente poterit reſultare aliud, vel realiter, vel ſaltè moraliter diſtinctum, ſi capax ſit talis proprietatis: ſic enim à quantitate reſultat figura, vel relatio & qualitatis, ſi eſt modus diſtinctus, & ab vna relatione, vt multi aiunt, poteſt reſultare alia, vt à paternitate ſimilitudo, &c. Et ratio eſt, quia vnaqueque eſſentia, qualiſcunq; ſit, poteſt eſſe principium ſuæ proprietatis intrinſecè per naturalem reſultantiam eius.

De propria ergo efficientia accidentali dicendum eſt primò, ſolam qualitatem eſſe poſſe principium proximum eius. Hæc aſſertio primum probari poſſe teſt experientia: nam actiones omnes, quæ tendunt ad ſubſtantiam, fieri ſolent mediis qualitatibus, vel primis, vel quæ eminenter contineant primas: actiones etiam vitales mediis qualitatibus ſunt: facultas etiam mouendi localiter, ſemper eſt aliqua potentia de prædicamento qualitatis, adeo vt etiam ad motum proſectorum conſeant Philoſophi neceſſarium eſſe impetum impreſſum, qui ſit qualitas motiua. Secundò poteſt probari factò breui diſcurſu per cætera prædicamenta: quantitas enim non eſt productiua alterius quantitatis, vt experientia probat. Et ratio eſt primò, quia quantitas conſequitur materiam, & ideo imitatur naturam eius, eſtque ad recipiendum quod & non ad agendum. Secundò, quia quantitas re vera